

Ana Morait*¹

ODGOVORNOST NOTARA ZA PROUZROKOVANJE ŠTETE

Sažetak

U članku se problematizuje građansko-pravna odgovornost notara, kao profesionalnog davaoca usluga iz oblasti imovinskih odnosa klijentima. Obavljajući svoju profesionalnu djelatnost notar može prouzrokovati štetu na imovini klijenata. S obzirom na značaj notarske profesije i njenu afirmaciju u domaćem pravnom poretku, profesionalna odgovornost je pooštrena u odnosu na standard pažnje prosječno pažljivog čovjeka. Zagovara se standard pažnje koju treba da ima profesionalno osposobljen i pozivu posvećen javni službenik. U pogledu nastale obaveze na naknadu štete zakonodavac je uveo obavezno osiguranje notara od odgovornosti. Razlog je u pretpostavljenoj visini novčane naknade koja bi bila prepreka efikasnoj likvidaciji štete od strane notara kada bi bio prepušten ličnoj odgovornosti.

Ključne riječi: notarska profesija, lična odgovornost, prouzrokovanje i naknada štete, obavezno osiguranje

139

I UVOD

Notarska služba je uvedena u pravni sistem (pravne sisteme ili pod-sisteme) u Bosni i Hercegovini zakonima koji su doneseni u oba bosansko-hercegovačka entiteta (FBiH 2002. godine, a RS 2004. godine) i Brčko Distriktu BiH 2003. godine sa gotovo identičnim sadržajima.

Notarijat je faktički započeo sa radom u Federaciji BiH 04.05.2007. godine, u Brčko Distriktu BiH 03.12.2007. godine, a u Republici Srpskoj 11.03.2008. godine. Pod zakonima o notarima kao izvorima notarskog prava u BiH podrazumijevaju se: Zakon o notarima FBiH², Zakon o notarima RS³ i Zakon o notarima Brčko Distrikta BiH.⁴

Uvođenje latinskog notarijata u pravni sistem Bosne i Hercegovine je dio transformacije pravnog sistema BiH od Dejtonskog sporazuma 1995. godine. Cilj pravne reforme je bio ostvarivanje pravne sigurnosti

1 *Ana Morait, student master studija građanskog prava

2 „Službeni glasnik FBiH“, broj 45/02 (u daljem tekstu: ZN FBiH)

3 „Službeni glasnik RS“, broj 86/05 (u daljem tekstu: ZN RS)

4 „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj 09/03 (u daljem tekstu: ZN BD BiH)

građana i privrednih subjekata u značajnim imovinsko-pravnim odnosima i osiguravanje nepristrasnog i kvalitetnog savjetovanje, jačanje pravne sigurnosti i ubrzanje pravnog prometa.⁵

U ovom radu usmjeravamo pažnju na pitanja uređenja građansko-pravne odgovornosti notara za štetu. Nesumnjivo je građansko-pravna odgovornost notara u kontekstu profesionalne odgovornosti drugih pravnih profesija, sudija i advokata. Osim toga, građansko-pravni aspekt odgovornosti dopunjuju krivična i disciplinska odgovornost, kao širi kontekst pravne odgovornosti. Pravna odgovornost temelji se na moralnoj odgovornosti koju sadrži etički kodeks notarske profesije.

Disciplinska odgovornost počiva na krivici notara za postupke koji su zakonom kvalifikovani kao disciplinski prekršaji. Da bi notar izbjegao disciplinsku odgovornost i da ne bi počinio disciplinski prekršaj mora se ponašati kako je propisano Zakonom o notarima, Pravilnikom o radu notara i Etičkim kodeksom notara. Krivična odgovornost notara nastaje nakon utvrđenja da je notar počinio zakonom propisano krivično djelo izricanjem krivične sankcije koja može dovesti do prestanka notarske službe.

1. Odgovornost notara za prouzrokovanu štetu

Notarijat koji je uveden u pravni sistem Bosne i Hercegovine (entiteta i Brčko Distrikta) davnašnjeg je porijekla. Istoričari prava se posebno osvrću na srednjevjekovni notarijat i njegov razvoj u Francuskoj i Italiji kada su notarske isprave dobijale pravnu snagu kao i sudske odluke, a notari su se afirmisali kao osobe od javnog povjerenja.⁶ Ovo asocira na sličnost građansko-pravne odgovornosti notara sa građansko-pravnom odgovornošću sudije. Kada se govori o odgovornosti sudije za štetu načela o „sudijskom imunitetu“ predviđena su ustavnim i zakonskim normama koja se smatraju neophodnom privilegijom koja obezbjeđuje sudijsku nezavisnost i slobodu u odlučivanju.⁷ Kako se ističe, u regionu država na području bivše Jugoslavije i većem dijelu Evrope za ovaj vid štete je primarna odgovornost države dok je odgovornost sudije sekundarna i eventualna po regresnom zahtjevu.⁸ Zakonska formulacija o odgovornosti sudije za štetu je gotovo istovjetna u regio-

5 E. Bikić *et al*, *Notarsko pravo* (GIZ), Sarajevo, 2013., 7.

6 N. Mojović, *Od rimskog tabeliona do modernog notara*, Pravna riječ, Banja Luka, 1/2004, 129-141.

7 V. Rakić-Vodinelić, *Ograničena odgovornost sudije za štetu-neophodna privilegija koja obezbeđuje nezavisnost ili učvršćivanje sudijske neodgovornosti?*, Zbornik PFZ, 63, (3-4) 717-742, 2013, 717.

8 *Ibid.*, 718.

nalnom zakonodavstvu, tako što, parafrazirano, glasi: da „za štetu koju sudija prouzrokuje nezakonitim ili nepravilnim radom odgovara država uz eventualni regresni zahtjev, pod uslovom da je sudija štetu prouzrokovao namjerno ili krajnjom nepažnjom.“⁹ Prema Zaključku građanskog odjeljenja Vrhovnog suda FBiH od 26.10.2009. godine, „pravo na naknadu štete protiv sudije zbog nezakonitog ili nepravilnog rada nije podobno za sudsku zaštitu.“ Radi se o nepostojanju utuživosti rezultat koje je odbacivanje tužbe.

Zakonska je obaveza notara da javnu službu obavljaju nezavisno i samostalno i da je vrše savjesno, profesionalno i odgovorno. Država je notaru povjerila dio javnih ovlašćenja u sačinjavanju javnih isprava na način da nepristrasno savjetuje stranke, štiti sve učesnike podjednako, visokoprofesionalno sačinjava notarski akt, te se čini da je njegova odgovornost drugačija od odgovornosti sudije i da se, po svom statusu, približava odgovornosti advokata, ili, bolje rečeno, nalazi se na sredini između odgovornosti advokata, kao potpuno samostalne profesije koja je zakonom uređena i organizovana putem advokatske komore i odgovornosti sudije koja je državna funkcija. Prema Zakonu o advokaturi¹⁰ advokatura je nezavisna i samostalna služba pružanja pravne pomoći fizičkim i pravnim licima, što obuhvata¹¹ davanje pravnih savjeta i mišljenja, sastavljanje podnesaka za sud, sastavljanje pismena o pravnim poslovima, zastupanje i odbrana na sudu, posredovanje i drugi poslovi radi ostvarivanja prava i zaštite sloboda i drugih legitimnih interesa.

U obavljanju advokatskih poslova može se dogoditi da usljed nepažnje ili čak namjere nastane šteta bilo zastupanom licu bilo trećim licima. Prema Zakonu o advokaturi,¹² za štetu advokat odgovara prema opštim pravilima odgovornosti, sadržanim u Zakonu o obligacionim odnosima. Već u drugom stavu istog člana Zakona o advokaturi, advokat se obavezuje da zaključi ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti kod registrovanog osiguravajućeg društva. Zaključenje ovog ugovora na minimalnu osiguranu sumu od 250.000 KM nužan je preduslov za obavljanje advokatske djelatnosti, jer će onom advokatu koji ne zaključi ili ne produži ugovor o osiguranju advokatska komora uskratiti izdavanje advokatske legitimacije.

Notaru je država povjerila javna ovlašćenja, za razliku od advokata i tim slijedom trebalo bi da odgovara za njegov nepravilan i nezakonit

9 Ibid.

10 „Službeni glasnik RS“, broj 80/15, član 2.

11 „Službeni glasnik RS“, broj 80/15, član 3.

12 „Službeni glasnik RS“, broj 80/15, član 39. stav 1.

rad. To je samo hipotetički tako, međutim izborom notara država je završila svoju odgovornost i prepušta ga samostalnoj profesiji i organizovanju u notarskoj komori.

Pravnu normu o odgovornosti notara nalazimo u posebnom Zakonu o notarima. Na našem području bilo je i ranije propisano da je javni bilježnik dužan nadoknaditi štetu stranci koju je nanio povredom dužnosti propisanih zakonom.¹³ U pogledu građansko-pravne odgovornosti notara u teoriji se razvila dilema: da li je odgovornost notara ugovorne ili deliktne prirode. U tom smislu razložnim se mogu prihvatiti argumenti da poslovi koje notar obavlja za klijenta nisu proistekli iz volje klijenta kao vlastodavca. Takav ugovor je ugovor o nalogu odnosno punomoćstvu koji je osnov advokatskog nastupanja, jer je advokat ugovorni zastupnik nalogodavca. Notar ne zaključuje pravne poslove u ime i za račun klijenta nego sastavlja i potvrđuje isprave o zaključenim pravnim poslovima vršeći javnu funkciju.¹⁴ Ne postoji ugovorni odnos notara i klijenta, jer notar nema „slobodu ugovaranja“ već samo nadležnost određenu Zakonom o notarima. U odnosu prema klijentu notar nastupa s javno-pravnim prerogativima. Notarska služba je javna funkcija ali je notar obavlja u vidu slobodnog zanimanja.

142

Opšti uslovi za uspostavljanje odgovornosti za štetu su nesumnjivo šteta i uzročna veza kao i krivica. Kao posebni uslov se ističe da štetna radnja proizlazi iz povrede notarske dužnosti, te da je povreda službene dužnosti bila protivpravna. Krivica je osnov odgovornosti notara. Odgovornost notara je u skrivljenom protivpravnom ponašanju i ona je pooštrena ne prema standardu pažnje „dobrog notara“, nego se zagovara utvrđivanje krivice *in abstracto* te se za standard ponašanja notara uzima standard povećane pažnje da se notar mora ponašati kao „javni službenik čija znanja i stručne sposobnosti nemaju praznina.“¹⁵

U pogledu obaveze notara na naknadu štete traže se isti uslovi koji su predviđeni opštim pravilima Zakona o obligacionim odnosima. Osnov subjektivne odgovornosti je krivica, jer notar ne vrši opasnu djelatnost da bi se moglo govoriti da odgovara bez obzira na krivicu. Opšte je pravilo da se krivica pretpostavlja ukoliko je nesporno utvrđeno postojanje štete i uzročne veze između protivpravne radnje i štete, odnosno, da bi se šteta mogla pripisati notar u pretpostavlja se dovoljnim postojanje

13 Odredba člana 31. Zakona o javnim bilježnicima (notarima) Kraljevine Jugoslavije („Službene novine Kraljevine Jugoslavije“, broj 220/31

14 M. Selimović, *Odgovornost i osiguranje notara za štetu pričinjenu klijentu u obavljanju djelatnosti*, Brčko, Vlada Brčko distrikta, 2014., 90.

15 Ibid., 87.

obične nepažnje.¹⁶ Odgovornost notara vezuje se za povredu službene dužnosti kada je obavljanje službene dužnosti suprotno relevantnim pozitivnim propisima, što znači da je protivpravno ponašanje, objektivna strana krivice notara za prouzrokovanu štetu. U literaturi se smatra da u domen sudske prakse spada kvalifikovanje, „stepenovanje“ profesionalne pažnje bilo u vidu „povećane pažnje“ ili „prosječne pažnje“ notara.¹⁷ Zagovara se pravni standard „profesionalne pažnje“, koji se svodi na „povećanu pažnju“ u odnosu na „pažnju prosječnog stručnjaka“. U odnosu na odgovornost notara za radnje uposlenika osnov odgovornosti notara za štetne radnje uposlenika je krivica uposlenika (*culpa in eligendo*), za kojeg, notar snosi odgovornost.¹⁸

Najzad, pažnju zaslužuje i pitanje nepotpunog obeštećenja oštećenog koji se ne može u cjelini ili djelimično obešteti od notara niti od osiguravajućeg društva pa se preispituje da li bi to bilo moguće prevaliti na državu koja je notaru dala javna ovlaštenja. Zaključak je da naknadu štete od strane notara nije moguće prevaliti na državu, pošto u zemljama regiona postoje izričite zakonske odredbe da država (u BiH entiteti i Brčko Distrikt BiH) ne odgovara za štetu koju prouzrokuje notar.¹⁹

2. Prava i dužnosti notara (propisno obavljanje notarske službe)

143

Poglavlje 7. Zakona o notarima uređuje prava i dužnosti notara. Službeno područje notara podrazumijeva jednu kancelariju za jedno službeno područje.²⁰ U pogledu pravilnog vršenja službene dužnosti postavlja se problem postupanja notara izvan granica službenog sjedišta. Pitanje je da li su isprave koje je notar sastavio van svog službenog područja ništave? U pogledu drugih službenih radnji, kao što je npr. primanje depozita van službenog područja, nedvosmisleno je da takve radnje nisu ništave. Povreda granica „mjesne nadležnosti“ ne dovodi do najteže građanskopravne sankcije, nego samo do izricanja odgovarajuće disciplinske mjere.²¹ Notar mora obavljati svoju službu u okvirima propisanog radnog vremena.²² Drugačije ponašanje notara, radom izvan radnog vremena ili radom vikendom vodilo bi otvaranju problema nelojalne tržišne utakmice. Notar je obavezan obavljati sve službene radnje iz

16 E. Bikić *et al*, *Notarsko pravo* (GIZ), Sarajevo, 2013., 73.

17 *Ibid.*, 74.

18 *Ibid.*, 75.

19 *Ibid.*, 76.

20 Član 43. ZN RS, član 49. ZN FBiH, član 28. ZN BD

21 M/Povlakić, Ch/Schalast, V/ Softić, *Komentar zakona o notarima u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009. godine, 92.

22 Član 44. ZN RS, član 50. ZN FBiH

zakonom propisane (stvarne) nadležnosti, jer mu nije dopušteno, bez valjanog razloga, odbiti preduzimanje službenih radnji.²³ Važan razlog, radi kojeg notar može bez posljedica odbiti preduzimanje službene radnje naveden je u zakonima.²⁴ Odbijanje službene radnje bez posljedica po notara propisano je ako se tražena radnja odnosi na radnju koja je van nadležnosti notara i ako bi sudjelovanje notara u poduzimanju službene radnje bilo radi postizanja očividno nedozvoljenog ili nečasnog cilja.²⁵ Notar se može izuzeti ako postoje sumnje u njegovu nepristrasnost. Na izuzeće notara od preduzimanja službene radnje na odgovarajući način se primjenjuju odredbe važećeg zakona o upravnom postupku, koje se odnose na izuzeće službenog lica.²⁶ Službene radnje koje bi notar (notarski pomoćnik, v.d. notar ili zamjenik notara) preduzeo a bio ih je dužan odbiti izvršiti u slučaju sumnje da li postoje razlozi za njegovo izuzeće, ništave su. Takav postupak notara povlačio bi i disciplinsku odgovornost.²⁷ Obaveza čuvanja službene tajne od strane notara i zaposlenika u notarskoj kancelariji i nakon prestanka notarske službe je zakonska obaveza²⁸ izuzev ako je posebnom odredbom zakona, voljom stranaka ili prema sadržaju pravnog posla oslobođen ove obaveze. Notar je lice od stranačkog povjerenja, slično advokatu ili ljekaru. Otkrivanje podataka do kojih je o strankama saznao tokom obavljanja službe ugrozilo bi povjerenje u notarsku službu. Ukoliko ne postoji koji od osnova oslobađanja od čuvanja notarske tajne, notar može u bilo kojem sudskom ili upravnom postupku da odbije svjedočiti.²⁹ Povreda obaveze čuvanja službene tajne notara može izložiti disciplinskoj, krivičnoj i građansko-pravnoj odgovornosti.³⁰ Ukoliko je povredom čuvanja službene tajne prouzrokovana šteta, notar će biti dužan da je i nadoknadi po pravilima o građansko-pravnoj odgovornosti.³¹ Notarska služba je ekskluzivno rezervisana za notara. To je njegova profesionalna djelatnost. Profesionalno obavljanje notarske službe podrazumijeva da se notar ne može istovremeno baviti i advokaturom, niti bilo kojom drugom službom ili profesionalnim zaposlenje, kao ni obavljanjem službe izvršitelja. Zabrana ne obuhvata naučne, predavačke ili umjetničke djelatnosti i obavljanje poslova u Notarskoj komori ili međunarodnom udruženju

23 Član 45. ZNRS, član 51. ZN FBiH, član 30. ZN BD

24 Član 48. ZN RS, član 53. ZN FBiH, član 32. ZN BD

25 Član 48. ZN RS, član 53. ZN FBiH, član 32. ZN BD

26 Član 46. ZN RS, član 52. ZN FBiH, član 31. ZN BD

27 M/Povlakić, Ch/Schalast, V/ Softić, 97.

28 Član 49. ZN RS, član 54. ZN FBiH, član 33. ZN BD

29 M/Povlakić, Ch/Schalast, V/ Softić, 102.

30 Ibid.

31 Ibid. 103.

notara.³² Notar ne može obavljati ni dopunsku djelatnost za naknadu ili platu u nekom organu, privrednom društvu, niti biti član uprave ili drugog organa u pravnom licu profitnog karaktera.³³

3. Lična odgovornost notara

Za razliku od odgovornosti sudije za nepravilan i nezakonit rad kojim je pričinjena šteta za koju odgovara država, odgovornost notara kao samostalnog i nezavisnog profesionalca je lična. Obavaza naknade štete pada na njegovu ličnu imovinu. Notara od odgovornosti za pričinjenu štetu ne „osigurava“ država koja mu je dala javna ovlašćenja, jer notar nije državni službenik, već ga je ona ovlastila da samostalno obavlja notarska ovlašćenja u vidu „samostalne profesije“.

Priroda notarske profesije se, s jedne strane, s obzirom na način obavljanja profesije, približava advokatskoj profesiji, a, s druge strane, s obzirom na samostalno i nezavisno vršenje javnih ovlašćenja lica od javnog povjerenja, ona se približava sudijskoj profesiji. Iza sudije, za njegove postupke ili propuste kojim je doveo do građanskopravne odgovornosti odmah staje država, te sudija nema ličnu odgovornost za prouzrokovanu štetu u vršenju svojih dužnosti. Naše je mišljenje da bi u pogledu profesionalne odgovornosti advokati mogli imati položaj koji njihovu odgovornost uređuje po opštim pravilima, jer se radi o istinski slobodnoj profesiji. I njihova je odgovornost lična, te je pozitivnim zakonskim propisima i njima dostupno obavezno osiguranje od odgovornosti.

4. Disciplinska odgovornost notara

Važan segment profesionalne odgovornosti notara je disciplinska odgovornost zbog skrivljene povrede službene dužnosti. Radi se o užem vidu odgovornosti internog karaktera, kojom se disciplinuju pripadnici notarske profesije od strane njihovog udruženja, notarske komore. Prema odredbama Zakona o notarima, disciplinska odgovornost notara vezana je samo za one radnje ili propuste notara koje su propisane zakonom. Znači da notar ne može odgovarati za one profesionalne greške ili propuste koji nisu propisani zakonskom enumeracijom, što notarsku disciplinsku odgovornost približava metodu uređivanja krivične odgovornosti. Disciplinska odgovornost jača profesionalno ponašanje notara u obavljanju službene dužnosti i upućuje ga na poštivanje pravila profe-

³² Ibid. 104. član 51. ZN RS, član 56. ZN FBiH, član 35. ZN BD.

³³ Član 52. ZN RS, član 57. ZN FBiH, član 36. ZN BD.

sije i moralnih dužnosti. Krivica, kao uslov i osnov odgovornosti, utvrđuje se prema pravnom standardu pažnje koja se u datim okolnostima mogla razumno očekivati od vršioca notarskih poslova. Profesionalno pažljivo obavljanje službene dužnosti notara podrazumijeva nepristrasno, savjesno i nezavisno postupanje u skladu s Ustavom.³⁴

Povrede službene dužnosti, kao preduslov disciplinske odgovornosti, propisane su Zakonom³⁵ kao i disciplinske sankcije za povrede propisanih službenih dužnosti.³⁶

Povrede službene dužnosti su taksativno nabrojane u Zakonu i sadrže slijedeće radnje odnosno propuste: 1) nepridržavanje normi Zakona o notarima pri sastavljanju notarskih isprava, 2) potvrđivanje fiktivnih činjenica, 3) zaračunavanje veće tarife od propisane, 4) obećavanje nižih tarifa od propisanih radi privlačenja stranaka, 5) zabranjeno zastupanje stranaka ili sastavljanje zabranjenih isprava, 6) nepostupanje po pravosnažnim sudskim odlukama ili naredbama nadzornih tijela, 7) neuredno vođenje poslovnih knjiga, 8) kupovanje na javnoj licitaciji za sebe stvari ili prava umjesto za stranku, 9) stajanje u sukobu interesa suprotno ugledu, časti ili nezavisnosti notarske profesije, 10) sklapanje poslova pod tuđim imenom za sebe ili nastupanje pod imenom stranke u poslovima notara, 11) ulaganje povjerenog novca na svoje ime, 12) preuzimanje jemstva u poslovima notara, 13) obavljanje notarskih poslova van notarskog ureda i 14) neosiguranje rada notarskog pomoćnika.³⁷ Disciplinske kazne su također taksativno navedene u zakonu³⁸: 1) pismeni ukor, 2) novčana kazna i 3) privremeno udaljenje iz službe notara. Nije izvršeno usklađivanje kazni i povreda notarske dužnosti, tako da disciplinski organi za svaku povredu mogu izabrati vrstu kazne po svojoj slobodnoj ocjeni.

5. Obavezno osiguranje notara od odgovornosti za prouzrokovanu štetu.

Lična odgovornost notara za štetu je opravdano pokrivena zakonskim rješenjem o obaveznom osiguranju od odgovornosti.³⁹

Zakon je regulisao osiguranje od odgovornosti notara.⁴⁰ Na prvom

34 Član 30. stav 4. ZN FBiH, član 24. ZN RS.

35 Član 120. ZN FBiH, član 116. ZN RS, član 95. ZN BD BiH.

36 Član 121. ZNFBiH, član 117. ZN RS, član 95. ZN BD BiH.

37 Član 120. ZN FBiH, član 116. ZN RS, član 94. ZB BD BiH.

38 Član 121. ZN FBiH, član 117. ZN RS, član 95. ZNBD.

39 Odredba člana 54. Zakona o notarima („Službeni glasnik RS“, br. 86/03, 2/04, 74/05, član 59. Zakona o notarima „Službene novine FBiH“, broj 45/02).

40 Član 54. ZN RS, član 59. ZN FBiH, član 38. ZN BD.

mjestu postavljena je obaveza notara da se prije početka rada osigura od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećim licima u obavljanju svoje službene dužnosti. To obuhvata i osiguranje od odgovornosti za radnje zamjenika notara, notarskog pomoćnika i drugih uposlenika u notarskoj kancelariji. Uslove osiguranja zajednički utvrđuju osiguravajuća društva i notarska komora. U uslovima osiguranja može se predvidjeti da štetu do određenog iznosa naknađuje notar direktno. Notarska komora može preuzeti osiguranje svih notara koji su članovi određene komore, a tada notari plaćaju određenoj notarskoj komori sumu osiguranja. Ugovor između notara i osiguravajućeg društva smatra se zaključenim podnošenjem zahtjeva za zaključenje ugovora osiguravajućem društvu. U Zakonu o notarima FBiH, postoji obaveza kontrahiranja⁴¹ koju ne sadrži Zakon o notarima RS. Prema odredbi stava 6. člana 59. Zakona o notarima FBiH, osiguravajuća društva su dužna zaključiti ugovor o osiguranju od odgovornosti s notarom koji im se obrati. Najzad, ako se utvrdi da je notar prouzrokovao štetu namjerno ili iz krajnje nepažnje, osiguravajuće društvo koje je naknadilo štetu, ima pravo regresa prema notar.

Osiguranje notara od odgovornosti za prouzrokovanu štetu pricinjenju u obavljanju notarske službe klijentu kao i trećim licima uslov je za početak obavljanja notarske službe. Kako se kvalifikuje u našem pravnom sistemu osiguranje notara je tzv. ograničeno obavezno osiguranje, jer je propisani iznos osigurane sume maksimiran iznos koji je dužan isplatiti osiguravač u slučaju nastupanja osiguranog slučaja.⁴²

6. Prava oštećenog lica

Kako se vidi iz Komentara Zakona o notarima, oštećeno lice se može obratiti i direktno notar za naplatu štete, i to u dva slučaja: ako je u uslovima osiguranja predviđeno da notar snosi štetu do određenog iznosa kao i u slučaju da se oštećeno lice odluči da zahtjev uputi osiguravajućem društvu ili notar i naznači u zahtjevu materijalno-pravnu prirodu zahtjeva (alternativno, sukcesivno ili kumulativno).⁴³ Prava oštećenog lica prema osiguravaču zavise od postojanja zaključenog ugovora o osiguranju. U slučaju da je ugovor o osiguranju istekao ili je raskinut oštećenom licu osiguravač može istaći prigovor raskida ili prestanka ugovora i uskratiti mu naknadu štete, pod uslovom da je o prestanku ugovora obavijestio osiguranika i da je od obavještenja prote-

41 M.Povlakić/Ch.Schalast/V.Softić, 112.

42 Ibid., odredba člana 54. ZN RS, člana 59. ZN FBiH.

43 Ibid., 110.

klo 30 dana.⁴⁴ Ovakvo uređivanje smatra se neprimjerenim slabljenjem prava oštećenog lica iz obaveznog osiguranja, što se posredno rješava obavezom notara da bez zaključenog ugovora o osiguranju ne može ni obavljati notarsku službu.⁴⁵ Na propisani način obavezno osiguranje od odgovornosti štiti treća lica od propusta i grešaka u radu notara, tako što prema trećima nastupa osiguravač koji nema pravo da ističe prigovore u odnosu na osigurani slučaj niti prigovore koji se tiču uslova nastanka štete odnosno krivice notara. Treće lice ima pravo na naknadu štete od osiguravajućeg društva, a pravo regresa osiguravajućeg društva prema notararu je predmet posebnog postupka. Polisom osiguranja se pokriva ju slučajevi koji se odnose na povrede službene dužnosti, jer se notar može osloboditi odgovornosti samo od dejstva više sile, usljed krivice oštećenog ili krivice trećeg lica.

Odgovornost notara za štetu je pooštrena, jer se veže za krivicu koja znači izostanak profesionalne pažnje u datim okolnostima i pretpostavlja obavljanje službene dužnosti u skladu sa zakonima i etičkim kodeksom notarske profesije. Za običnog, prosječnog čovjeka nije moguće vezati takav stepen pažnje iz razloga što je notar prethodnim kvalifikovanjem stekao pravo na obavljanje notarske dužnosti. Notar mora prethodno položiti notarski ispit.⁴⁶ Notarski ispit obuhvata pismeni i usmeni dio. Predmeti pismenog dijela ispita su: obligaciono i stvarno pravo, porodično i nasljedno pravo, privredno pravo i izvršno pravo.⁴⁷ Predmet usmenog dijela ispita su: propisi o notarskoj službi, propisi o zemljišno-knjižnom postupku i propisi o upisu pravnih lica u sudski registar, te dijelovi nasljednog, porodičnog, obligacionog i stvarnog prava od posebnog značaja za notarsku djelatnost i izvršno pravo.⁴⁸

III ZAKLJUČAK

Osiguranje od odgovornosti predstavlja način transformacije građanskopravne odgovornosti u dva pravca: s jedne strane se odgovornost depersonalizuje, jer ne predstavlja ukor za štetnika a s druge strane se socijalizuje, jer se teret naknade prebacuje na veći krug lica. Smatra se da se ovim putem potpuno ne gubi smisao građanskopravne odgovornosti nego da se ona samo socijalizuje.⁴⁹ Moramo se složiti da se

44 Ibid.

45 Ibid., 111.

46 Član 6. ZN FBiH, član 6. ZN RS.

47 Član 9. ZN FBiH, član 10. ZN RS.

48 Član 11. ZN FBiH, član 14.a ZN RS.

49 P. Baroš, *Notar, nekretnine i privredna društva*, Sarajevo, Privredna štampa, 2014., 64.

građanska odgovornost dopunjena osiguranjem pojačava solventnošću osiguravača kao primarnog dužnika naknade štete.⁵⁰ Iz prakse osiguranja notara u Republici Hrvatskoj izlazi da je prema jednoj osiguravajućoj kući u četvorogodišnjem periodu trajanja osiguranja notara upućeno 16 odštetnih zahtjeva, od kojih su tri isplaćena a preostalih 13 upućeno je na parnicu.⁵¹ Upućivanje na parnicu podrazumijeva podnošenje tužbe na naknadu štete te vođenje postupka uz dodatno vrijeme i troškove. Izbjegavanju vođenja parničnog postupka ne ide u prilog ostavljanje mogućnosti da osiguravajuće društvo ima pravo odbiti zaključenje ugovora s notarom koji mu se obrati. Po tom pitanju vlada zakonsko šarenilo obligatornog zaključenja ugovora o osiguranju. U Bosni i Hercegovini Zakon o notarima FBiH propisuje obavezu notara da zaključi ugovor, dok takvu odredbu ne sadrži Zakon o notarima RS.⁵² Pored toga ističe se da se maksimalni iznos osigurane sume mora povećati,⁵³ odnosno usklađivati zakonskim izmjenama.

U svakom slučaju potreba uvođenja osiguranja od odgovornosti za neprofesionalno obavljanje notarske službe kojim je trećim licima nastala šteta predstavlja nastojanje koje treba pozdraviti, pratiti i usavršavati.

50 Ibid.

51 Ibid., 65.

52 Ibid., 66.

53 Ibid.

RESPONSIBILITY FOR DAMAGE CAUSED BY NOTARY

Summary

This article discusses civil law liability of notaries, professional service providers for the different clients in the area of property. While performing their duties notaries can cause material damage and inflict injury on the property of their clients. Considering the significance of Notarial profession and its affirmation in domestic law, professional liability has been made much more strict in comparison to the standard attention of an averagely careful person. In terms of the created obligation for compensation for material damage, Legislator has imposed mandatory insurance of notary liability. The reason lies in the supposed amount of the monetary compensation which could presents an obstacle for efficient damage reimbursement by the notary if he was personally liable.

Keywords: Notarial profession, personal responsibility, causing damage and compensation, compulsory insurance